

Samfunnssikkerhet vs. statssikkerhet

To forskjellige verktøykasser eller to sider av samme sak?

Sissel Haugdal Jore

Professor

UiS

Samfunnssikkerhet vs. statssikkerhet

To forskjellige verktøykasser eller to sider av samme sak?

Støre: Krigen i Ukraina rykker nærmere

- Plan for foredraget:
  - Statssikkerhet vs. samfunnssikkerhet
  - Safety vs. security
  - Dagens trusler og sårbarheter
  - Sammensatte trusler
  - Verktøykassen: sikkerhetsloven
  - Konklusjon: Vi står overfor store demokratiske utfordringer og dagens trusselbilde utfordrer vår klassiske organisering og kategorisering

Statssikkerhet

- Etter andre verdenskrig ble sikkerhet knyttet til nasjonalstatens overlevelse
- Statssikkerhet er å ivareta statens eksistens, suverenitet, territorielle integritet og politiske handlefrihet (Meld. St. 5 (2020-2021), s. 11)
- Norge: totalforsvar

Samfunnssikkerhet

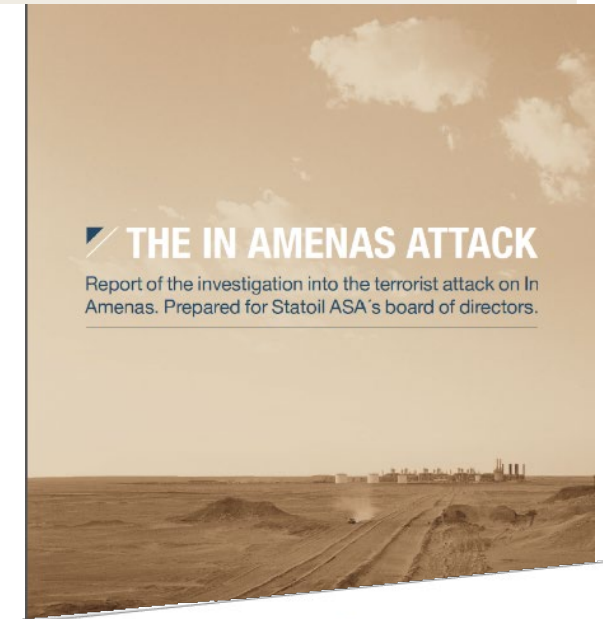
- Økende bevissthet om det moderne samfunnets iboende sårbarhet og kompleksitet
- Al-hazards approach
- Fokus på samfunnet, verdier og tillit
- Risikostyring sentralt
- Samfunnssikkerhet handler om samfunnets evne til å verne seg mot og håndtere hendelser som truer grunnleggende verdier og funksjoner, og setter liv og helse i fare. (Meld. St. 5 (2020–2021))

Security vs. safety

Table 1. Non-exhaustive list of differences between safety and security

	Safety	Security
The nature of the risk	Technical and controllable problem	Human strategic aggressor often rooted in causes outside the organization
Type of intent	Not malicious intent	Intentional, malicious
Types of risk assessment	Quantitative probabilities and frequencies of safety-related risks are often utilized	Qualitative (expert-opinion based) likelihood of security-related risks
Possibility of mitigation	Organization has knowledge about possible risk scenarios and measures	Threats and measures may be symbolic, organizations often lack means

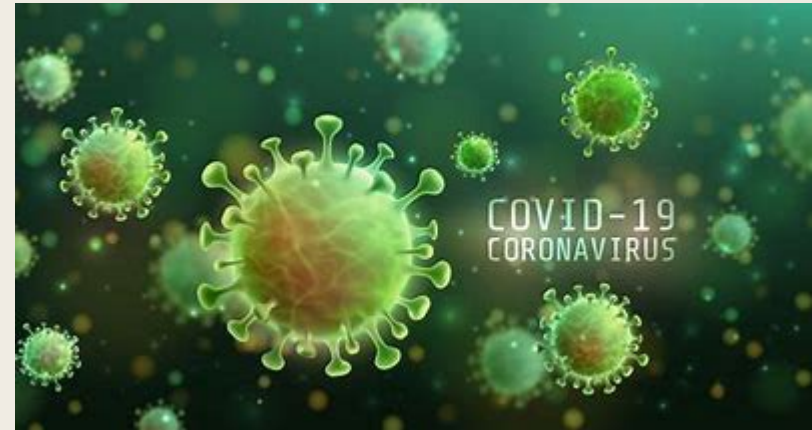

Dagens trusler og sårbarheter

- Korona og Ukraina: to varslede kriser
- Utfordrer globaliseringen og utfordrer verdensordningen
- Sikkerhetisering: f.eks. vaksine, norsk olje og gass, cyber
- Samtidige og sektorovergripende kriser
- Skille mellom fred, krise og krig viskes ut
- «Nye» typer trusler samtidig som de gamle truslene vedvarer
- Fake news, polarisering og kognitiv krigføring
- Fra «just in time to just in case»

Sammensatte trusler

Sammensatte trusler er en betegnelse på strategier for konkurranse og konfrontasjon under terskelen for direkte væpnet konflikt som kan kombinere diplomatiske, informasjonsmessige, militære, økonomiske og finansielle, etterretningsmessige og juridiske virkemidler for å nå strategiske målsettinger. Virkemiddelbruken er gjerne distribuert bredt, er langsiktig i sin tilnærming og kombinerer åpne, fordekte og skjulte metoder. (Meld. St. 10 ((2021–2022))

Er Norge klar for å håndtere sammensatte trusler?

- Omdiskutert begrep/fenomen
- Inkluderer demokratiske og lovlige virkemidler
- Fare for sikkerhetisering
- Hva vil vi egentlig at Forsvaret skal være ansvarlig for? Avskrekke, avdekke og håndtere (FFI 2022)
- Krever befolkning, virksomheter og media som er resiliente
- Mer komplekst og krevende å forsvare Norge og norske interesser mot alvorlige trusler

Mistenkt russisk spion gripen i Tromsø

En brasiliansk statsborgar blei gripen på veg til jobb i Tromsø på torsdag føremiddag. PST trur han eigentleg er russisk, og er utrykksklar for russisk etterretning.

Tormod Strand
Journalist

Espen Alnes
Journalist

Ida Kristin Rønning
Journalist

Emma Fondenes Øvret
Journalist

Rune N. Andreassen
Journalist

Knut Anders Finnset
Journalist

Vi rapporterer frå Tromsø

Publisert i går kl. 13:42
Oppdatert for 2 timer sidan

Dagens situasjon utfordrer vår klassiske organisering og kategorisering

---

"Hendelser som tilsynelatende er rettet mot samfunnssikkerhetsmål, kan i realiteten være utformet for å påvirke nasjonal sikkerhet og våre nasjonale sikkerhetsinteresser ..." (Forsvarskommisjonens mandat, 2021)

- Innenriks vs. utenriks
- Sivil vs. militær
- Kortsiktig vs. langsiktig situasjonsforståelse
- Safety vs. security
- Samfunnssikkerhet vs. statssikkerhet
- Sektorprinsipp vs. samvirkeprinsippet
- Staten vs. virksomheter

Krig ser også sånn ut

Det er mye vi ikke vet om de russiskopererte dronene i norsk luftrom. Men det er én ting vi kan være sikre på: Krig kan også se slik ut.

Staten vs. virksomheter

Virksomhetene inngår i statens sikkerhet på 4 måter:
(Petersen 2022)

1. Virksomhetene som redskap i statens sikkerhetspolitikk
2. Virksomhetene som selvstendig sikkerhetspolitisk aktør
3. Virksomhetene som symbol på vestlige verdier
4. Virksomhetene som eier av kritisk infrastruktur

Medfører demokratiske utfordringer

Det stiller større krav til virksomhetene

Verktøykassen: Sikkerhetsloven

- Nasjonale sikkerhetsinteresser
- Funksjonell / målbasert regulering: oppnå et forsvarlig sikkerhetsnivå
- Loven legger vekt på hva som skal oppnås enn hvordan disse kravene skal oppnås
- Det er likevel et prosesskrav: Risikovurderinger skal gjennomføres
- Loven krever
  - Kompetanse
  - Tillit
  - Ressurser

SIKKERHETSLOVEN (LOV OM NASJONAL SIKKERHET)

av 1. juni 2018 nr. 24
(i kraft 1. januar 2019)

samt forskrifter

med endringer, sist ved forskrift
av 19. desember 2018 nr. 2151
(i kraft 1. januar 2020)

EOS-KONTROLLOVEN (LOV OM KONTROLL MED ETTERRETNINGS-, OVERVÅKINGS- OG SIKKERHETSTJENESTE)

av 3. februar 1995 nr. 7

med endringer, sist ved lov
av 21. juni 2017 nr. 95

med historiske og faglige noter

GAFFELN DAMM
AKADEMISK

LOVDATA

Funksjonell risikobasert regulering

Kjennetegn

- Fleksibelt
- Anerkjenner virksomhetenes kompetanse
- Tilsynsmyndighet som rådgiver

Fordeler

- Fleksibilitet og dynamisk
- Krever samspill og kompetanse
- Kostnadseffektiv bruk av ressurser
- Fokus på å skape sikkerhet fremfor regler
- Tillit

Utfordringer

- Risikoanalyser og usikkerhet
- Uklare ansvarsforhold
- Manglende innsikt i trusselbilde og helhetlig situasjonsforståelse
- Manglende kompetanse
- Hvordan oppnå likt nivå av forsvarlig sikkerhet i ulike sektorer
- Har man forsvarlig sikkerhet helt til det skjer noe uønsket?
- Kostnads og ressurskrevende
- Tillit

Forskjellige logikker (Heyerdahl 2022)

Security

- Eksistensielt
- Absolutt sikkerhet
- Sikkerhetisering
- Sikkerhetstiltak er ofte drastiske
- Dybdeforsvar

Risiko

- Kost-nytte, sannsynlighet
- Skalering av risiko,
- Vurdering, tillit
- Definere hva som er akseptabel risiko
- Risikoanalyse

Konklusjon

- Den norske tilnærmingen til samfunnssikkerhet og statssikkerhet har som mål å øke samfunnets evne til å håndtere trusler fordi krisen/krigen ikke "eies" av myndighetene alene
- Men tilnærmingen krever kompetanse om virksomhetenes verdier, gjensidig avhengighet, verdikjeder og evne til å forstå kompleksitet og trusselbilde
- Dagens situasjon utfordrer vår klassiske organisering og kategorisering:
  - Innenriks vs. utenriks
  - Sivil vs. militær
  - Kortsiktig vs. langsiktig situasjonsforståelse
  - Safety vs. security
  - Samfunnssikkerhet vs. statssikkerhet
  - Sektorprinsipp vs. samvirkeprinsippet
  - Staten vs. virksomheter
- Vi står overfor store demokratiske utfordringer og dagens trusselbilde utfordrer vår klassiske organisering og kategorisering

Takk for oppmerksomheten!